

INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER

Inuit Pisinnaatitaaffiit Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiivi
Grønlands Råd for Menneskerettigheder

HANDICAP

STATUS I GRØNLAND
2019

HANDICAP – STATUS I GRØNLAND 2019

Redaktion: Mette Gaardsted Frandsen, Lise Garkier Hendriksen, Nadja Filskov, Mandana Zarrehparvar, Louise Holck (ansv.)

Denne rapport er en af flere rapporter, hvori Institut for Menneskerettigheder og Grønlands Råd for Menneskerettigheder gør status over menneskerettighedssituationen i Grønland. Rapporterne behandler udvalgte menneskeretlige emner og giver anbefalinger til forbedring af menneskerettighedsbeskyttelsen inden for hvert emne. Se mere på menneskeret.dk og humanrights.gl.

e-ISBN: 978-87-93605-81-7

Layout: Hedda Bank

Forsidebillede: En gruppe borgere demonstrerede i 2015 i Narsaq for at gøre opmærksom på forhold for personer med handicap. Foto: John Rasmussen, Narsaq Foto

Oversættelse til grønlandsk: Hans Møller / Korrektur: Athena Mathæussen og Kristian Inuk Grosen

Oversættelse af resumé til engelsk: GlobalDenmark

© 2019 Grønlands Råd for Menneskerettigheder og Institut for Menneskerettigheder
– Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution

Denne publikation eller dele af den må reproduceres til ikke-kommerciel brug med tydelig angivelse af kilden.

Vi tilstræber, at vores udgivelser bliver så tilgængelige som muligt. Vi bruger for eksempel store typer, korte linjer, få orddelinger, løs bagkant og stærke kontraster.

INDHOLD

RESUMÉ	4
SUMMARY	6
KAPITEL 1 – UDVIKLINGEN PÅ OMRÅDET	8
KAPITEL 2 – DEN INTERNATIONALE RAMME	10
2.1. FN's Handicapkonvention	10
2.2. Handicapkonventionen og FN's Verdensmål	11
2.3. Øvrige FN-konventioner og personer med handicap	11
KAPITEL 3 – DEN NATIONALE RAMME	12
3.1. Gennemførelse af FN's Handicapkonvention i Grønland	12
3.2. Lovgivning om støtteforanstaltninger	12
KAPITEL 4 – UDDANNELSE	14
4.1. Den menneskeretlige beskyttelse: Pligt til ikke-diskrimination og rimelig tilpasning	14
4.2. Grønlandske forhold: For få lærere uddannet til at undervise elever med handicap	15
KAPITEL 5 – TILGÆNGELIGHED	17
5.1. Den menneskeretlige beskyttelse: En nøglerettighed i handicapkonventionen	17
5.2. Grønlandske forhold: Behov for klare tilgængelighedsstandarder	18
KAPITEL 6 – RETTEN TIL ET SELVSTÆNDIGT LIV	19
6.1. Den menneskeretlige beskyttelse: Selvbestemmelse og valgmuligheder	19
6.2. Grønlandske forhold: Fokus på hjemtagelse af borgere fra Danmark	19
KAPITEL 7 – DATA OG STATISTIK	21
7.1. Den menneskeretlige beskyttelse: Et nødvendigt redskab	21
7.2. Grønlandske forhold: Ringe data- og registreringskvalitet	21
KAPITEL 8 – GRØNLAND BØR TILTRÆDE KLAGEADGANG TIL FN	23
NOTER	24

RESUMÉ

Personer med handicap er en stor og meget sammensat gruppe, der omfatter personer med både fysiske, psykiske, sensoriske og intellektuelle handicap. For mange medfører et handicap ulige muligheder i samfundet i forhold til personer uden handicap.

Denne rapport fokuserer på, hvordan de grønlandske myndigheder gennemfører og overholder FN's Handicapkonvention. Konventionen pålægger Grønland at sikre, at personer med handicap har samme muligheder som andre, for eksempel i forhold til uddannelse, bolig og beskæftigelse.

Rapporten giver først en kort beskrivelse af udviklingen på området. Dernæst redegør vi i korte træk for handicapkonventionen og for, hvilken grønlandsk lovgivning, der har betydning i forhold til konventionen.

Derefter nævner vi en række udvalgte temaer og giver anbefalinger til, hvor menneskerettighederne kan styrkes i Grønland. Temaerne er:

- uddannelse,
- tilgængelighed,
- retten til et selvstændigt liv,
- indsamling af data og statistik om handicap samt
- muligheden for individuel klageadgang til FN's Handicapkomité.

Desuden beskriver vi relevansen af FN's verdensmål for bæredygtig udvikling for personer med handicap i Grønland.

En væsentlig udvikling på handicapområdet i Grønland består i et udkast til en ny Inatsisartutlov om støtte til personer med handicap. Udkastet til lovforslaget blev sendt i høring i oktober 2018 og er en omfattende revidering af de lovmæssige rammer på handicapområdet. Forslaget indeholder nye muligheder for såvel kommunerne som Naalakkersuisut til at kunne støtte personer med handicap. Et andet væsentligt tiltag på området er vedtagelsen af en lov om en handicaptalsmand og den efterfølgende etablering af handicaptalsmandsinstitutionen, Tilioq. Herudover blev Grønlands første paraplyorganisation på handicapområdet stiftet i november 2018.

I løbet af de seneste år har forskellige interessenter på handicapområdet desuden afholdt en række arrangementer med fokus på rettigheder og levevilkår for personer med handicap i Grønland. Det drejer sig blandt andet om den første konference om autisme i Grønland, som blev arrangeret af Landsforeningen Autisme, Kreds Grønland, rundbordsmøder med repræsentanter for de grønlandske handicapforeninger, samt en konference arrangeret af Tilioq, der blandt andet havde til formål at gøre status på, hvordan det går med at gennemføre handicapkonventionen i Grønland.

RAPPORTENS VÆSENTLIGSTE ANBEFALINGER

- Departementet for Uddannelse, Kultur, Forskning og Kirke samt Illiniarfissuaq – Institut for Læring sikrer, at lærerstuderende og lærere på efteruddannelse undervises i at inkludere elever med forskellige typer handicap, blandt andet ved hjælp af relevant undervisningsmateriale, med henblik på, at alle lærere, herunder i folkeskolen, opnår kompetencer til at undervise elever med forskellige typer af handicap
- Naalakkersuisut indfører klare standarder om tilgængelighed til byggeri, offentlige transportmidler og offentlige hjemmesider samt sikrer effektiv kontrol med efterlevelse heraf.
- Hver kommune foretager en kortlægning af, hvilke af kommunens borgere, anbragt i Danmark, der kan hjemtages fra Danmark.
- Naalakkersuisut sikrer, at der bliver tilvejebragt og ajourført data og statistik vedrørende udviklingen i levevilkårene for personer med handicap, herunder på væsentlige samfundsområder såsom uddannelse, beskæftigelse og sundhed.
- Grønlands Selvstyre i dialog med Danmark ophæver det territoriale forbehold for Grønland, således at tillægsprotokollen til handicapkonventionen om individuel klageadgang træder i kraft for Grønland.

Vi anbefaler desuden, at Grønland indfører et generelt forbud mod diskrimination, herunder diskrimination på grund af handicap. Dette tema er dog ikke behandlet i denne rapport. Se i stedet "Ligebehandling – Status i Grønland 2019".

SUMMARY

People with disabilities are a large and very diverse group, comprising people with physical, mental, sensory and intellectual disabilities. For many, a disability entails unequal opportunities in society compared with people without disabilities.

This report focuses on how the authorities in Greenland implement and comply with the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities. The Convention requires Greenland to ensure that people with disabilities have the same opportunities as others, for example in relation to education, housing and employment.

First, the report provides a brief description of developments in the area. Next, we briefly describe the Convention on the Rights of Persons with Disabilities and Greenlandic legislation with significance for the Convention.

After this, we mention a number of selected themes and make recommendations for how human rights can be strengthened in Greenland. The themes are:

- education,
- accessibility,
- the right to live independently,
- collection of data and statistics on disability, and
- competence of the UN Committee on the Rights of Persons with Disabilities to consider individual complaints.

Furthermore, we describe the relevance of the UN Sustainable Development Goals for people with disabilities in Greenland.

An important development for people with disabilities in Greenland is a new draft bill on support for persons with disabilities. The draft bill was submitted for public consultation in October 2018. It is an extensive revision of the legislative framework for people with disabilities. The bill includes new possibilities for the Greenlandic municipalities and Naalakkersuisut to support people with disabilities. Another important initiative in the area is adoption of an Act on a spokesperson for people with disabilities and the subsequent establishment of Tilioq, the secretariat of the spokesperson for people with disabilities. Furthermore, Greenland's first umbrella organisation for people with disabilities was established in November 2018.

Over recent years, various stakeholders within the field of disability have also held a number of events on the rights and living conditions for people with disabilities in Greenland. These include the first conference on autism in Greenland, by the Greenland division of the National Autism Association (Landsforeningen Autisme, kreds Grønland), round-table meetings with local representatives of the Greenlandic disability organisations, and a conference arranged by Tilioq with the aim of taking stock of the implementation of the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities in Greenland.

THE KEY RECOMMENDATIONS OF THE REPORT

- The Department for Education, Culture, Research and Church and Iliniarfissuaq – Institute for Learning ensure that student teachers and teachers on continuing training are taught to include pupils with different types of disabilities, among other things by means of relevant teaching materials, so that all teachers, including in primary and lower secondary schools, acquire the skills required to teach pupils with different types of disabilities.
- Naalakkersuisut introduces clear accessibility standards for construction, public transport and public websites and secures effective supervision of compliance with these standards.
- Each municipality carry out an analysis, mapping which of the municipality's citizens placed in care in Denmark that can be offered to return to Greenland.
- Naalakkersuisut ensures collection and maintenance of data and statistics relating to developments in living conditions for people with disabilities, including data and statistics on key areas of society such as education, employment and health.
- The Greenlandic Self-Government Authorities, in dialogue with Denmark, withdraws the territorial exclusion for Greenland, so that the Optional Protocol to the Convention on the Rights of Persons with Disabilities enters into force for Greenland.

We also recommend that Greenland introduces a general ban on discrimination, including discrimination on the grounds of disability. However, this theme is not addressed in this report. See instead “Equal Treatment – Status in Greenland 2019”.

KAPITEL 1

UDVIKLINGEN PÅ OMRÅDET

Udfordringerne i forhold til at gennemføre handicapkonventionen i Grønland er omfattende og komplekse. Det skyldes blandt andet, at Grønlands geografi og infrastrukturforhold skaber særlige udfordringer for personer med handicap. Det gør det særligt vigtigt at have fokus på tilgængelighed i forhold til blandt andet informationsteknologi og transport. Det skyldes også organisatoriske udfordringer i den offentlige forvaltning.

De seneste år er der blandt andet sket følgende på området:

- I marts 2017 afholdt Landsforeningen Autisme, Kreds Grønland, den første konference om autisme i Grønland.¹ Konferencen fandt sted i Nuuk med deltagelse af forskellige interessenter på handicapområdet i Grønland. Konferencens temaer omfattede blandt andet magt-anvendelse samt beskæftigelsesindsatser rettet mod mennesker med autisme.
- I maj 2017 vedtog Inatsisartut en lov om etablering af en handicaptalsmandsinstitution.² Handicaptalsmandsinstitutionen skal sætte fokus på og fremme rettigheder for personer med handicap. Handicaptalsmanden er politisk uafhængig og har ret til at udtale sig frit om forhold, der vedrører talsmandens område. Grønlands første handicaptalsmand, Christina Johnsen, tiltrådte i november 2017.
- Den 29. oktober 2017 afholdt Grønlands Råd for Menneskerettigheder et borgermøde i Sisimiut med det formål at udbrede kendskabet til menneskeretten. Arrangementet omfattede blandt andet et oplæg om handicapkonventionen og en efterfølgende diskussion af rettigheder for personer med handicap i Grønland.
- I maj 2018 indgik Departementet for Sociale Anliggender og Justitsområdet, Grønlands Råd for Menneskerettigheder og Institut for Menneskerettigheder en samarbejdsaftale om, hvordan civilsamfundet, det vil sige i særdeleshed personer med handicap og de organisationer, der repræsenterer dem, bliver inddraget i arbejdet med at overvåge gennemførelsen af handicapkonventionen i Grønland.³ Med aftalen er der fastlagt en række fælles aktiviteter i årene 2018-2020, herunder op til tre årlige rundbordsmøder med de enkelte handicaporganisationer og deres underafdelinger. De tre første rundbordsmøder blev afholdt i november 2018. To af møderne blev afholdt i Nuuk og et møde blev afholdt i Sisimiut⁴. På møderne blev deltagerne bedt om at reflektere over, hvad de anser som de største udfordringer på handicapområdet i Grønland. Herudover blev deltagerne spurgt ind til, hvordan de gerne fremadrettet vil inddrages i arbejdet med at overvåge handicapkonventionens gennemførelse. I foråret 2019 bliver der afholdt yderligere to rundbordsmøder i henholdsvis Aasiaat og Narsarsuaq.

- I oktober 2018 sendte Departementet for Sociale Anliggender og Justitsområdet et udkast til forslag til Inatsisartutlov om støtte til personer med handicap i høring.⁵ Lovforslaget, som behandles af Inatsisartut i foråret 2019, er en omfattende revidering af de lovmæssige rammer på handicapområdet og indeholder nye muligheder for såvel kommunerne som Naalakkersuisut til at kunne støtte personer med handicap. Forslaget tager udgangspunkt i handicapkonventionens generelle principper og det samfundsrelaterede handicapbegreb. Overordnet set har lovreformen til formål at styrke sagsbehandlingen og retssikkerheden på handicapområdet samt fremme personer med handicaps muligheder for deltagelse og inklusion i samfundet.⁶
- Den 9. november 2018 blev Grønlands første paraplyorganisation på handicapområdet stiftet⁷. Paraplyorganisationen, NIIK – Nunatsinni Inuit Innarluutillit Kattuffiat, består på nuværende tidspunkt af fire ud af de i alt fem landsdækkende organisationer, nærmere bestemt Inooqat – Forældreforening for udviklingshæmmede, Landsforeningen Autisme-kreds Grønland, KTK – Døveforeningen og ISI – Foreningen for blinde og svagsynede.
- Den 11. november 2018 afholdt Tilioq, Handicaptalsmandsinstitutionen, en konference i Taseralik, kulturhuset i Sisimiut. Konferencens formål var at samle interessenter på handicapområdet i Grønland og gøre status på, hvordan det går med at gennemføre handicapkonventionen i Grønland. Konferencens program indeholdt både vidensopbygning, erfaringsudveksling og gruppediskussioner.

KAPITEL 2

DEN INTERNATIONALE RAMME

2.1. FN'S HANDICAPKONVENTION

FN's Konvention om Rettigheder for Personer med Handicap (handicapkonventionen) fra 2006 er den første retligt bindende internationale konvention, som udelukkende omhandler personer med handicap. Handicapkonventionens formål er at fremme, beskytte og sikre, at personer med handicap fuldt ud kan nyde alle menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder på lige vilkår med andre.

Helt centralt i forhold til at virkeliggøre dette formål står det handicapbegreb, som konventionen bygger på – det såkaldte samfundsrelaterede handicapbegreb. Begrebet beskriver et handicap som resultatet af mødet mellem en funktionsnedsættelse og barrierer i samfundet.⁸ Konventionens handicapbegreb er anderledes end det medicinske handicapbegreb. Efter det medicinske handicapbegreb er det funktionsnedsættelsen alene, som er årsagen til, at en person med handicap ikke kan deltage i samfundslivet. Med det samfundsrelaterede handicapbegreb flyttes fokus derfor fra individet til samfundets indretning. Handicapkonventionen forudsætter således en udvikling hen imod afskaffelse af samfundsskabte barrierer frem for fastholdelse og etablering af ordninger, hvor personer med handicap bliver kompenseret for, at der på grund af barrierer i samfundet er områder, hvor de ikke kan deltage fuldt ud. Konventionen opstiller derfor klare forpligtelser for staten til at afskaffe disse barrierer. Det betyder for eksempel, at personer med handicap ikke skal tildeles førtidspension

(kompensationsordning), hvis de i stedet med den fornødne tilpasning og støtte kan varetage et job på et inkluderende og tilgængeligt arbejdsmarked.

Der er bevidst valgt en meget bred beskrivelse af begrebet handicap i konventionen i erkendelse af, at begrebet er under konstant udvikling, og at både milde og alvorlige handicap kan føre til ulige muligheder.⁹

Handicapkonventionen forpligter staterne til at fremme lige muligheder for personer med handicap på alle områder inden for menneskeretten, herunder adgangen til uddannelse, sundhed, beskæftigelse og politisk medbestemmelse.¹⁰

2.2. HANDICAPKONVENTIONEN OG FN'S VERDENSMÅL

Personer med handicap er ligesom alle andre omfattet af FN's verdensmål for bæredygtig udvikling.¹¹

Verdensmålenes målsætning om 'ikke at lade nogen tilbage' ('leave no one behind') er central for personer med handicap. Målsætningen er en refleksion af de menneskeretlige principper om ikke-diskrimination og ligebehandling.

Desuden refererer verdensmålene direkte til personer med handicap flere steder, herunder under mål 4 om kvalitetsuddannelse, mål 8 om anstændige jobs, mål 10 om mindre ulighed og mål 11 om bæredygtige byer og lokalsamfund.

For eksempel lyder delmål 11.2:

Delmål 11.2: "Inden 2030 skal vi give alle mennesker adgang til sikre, tilgængelige og bæredygtige transportsystemer – til en pris, der er til at betale. Vi skal også forbedre vejsikkerheden, især ved at udvide den offentlige transport, med særligt hensyn til udsatte grupper, kvinder og børn, personer med handicap og ældre."

Målsætningen for delmål 11.2 er direkte relevant for problemstillinger vedrørende fysisk tilgængelighed i Grønland (se kapitel 5 om tilgængelighed), og afspejler flere artikler i handicapkonventionen, blandt andet artikel 9 om tilgængelighed og artikel 20 om personlig mobilitet.

Ved at identificere synergier mellem FN's Handicapkonvention og verdensmålene kan verdensmålene på den ene side bidrage til virkeliggørelsen af rettigheder for personer med handicap. På den anden side kan menneskerettighederne sætte rammen for opfølgningen på verdensmålene, så personer med handicap ikke bliver 'ladt tilbage'. Et område, der er særligt relevant i denne sammenhæng, er data og statistik. Både FN's verdensmål og handicapkonventionens artikel 31 lægger vægt på, at det er vigtigt at indsamle statistiske oplysninger af høj kvalitet. Heri ligger blandt andet, at de indsamlede informationer skal gøres tilgængelige for offentligheden og være opdelt (disaggregeret). Derved bliver det muligt at identificere udfordringer og fremdrift i forhold til gennemførelsen af rettigheder for personer med handicap. Indikatorer, der benyttes til at rapportere på udviklingen for verdensmålenes fremdrift, kan derfor benyttes til at gøre status på handicapkonventionens gennemførelse – og omvendt¹². For eksempel er den officielle indikator for verdensmål 11.2: "Andel af befolkning, der har nem adgang til offentlig transport, fordelt på køn, alder og personer med handicap."

2.3. ØVRIGE FN-KONVENTIONER OG PERSONER MED HANDICAP

FN's øvrige menneskerettighedskonventioner gælder også for personer med handicap. Flere FN-komitéer har derfor vedtaget såkaldte generelle kommentarer ("General comments")

om fortolkningen af specifikke konventioner i forhold til personer med handicap. Det gælder for eksempel FN's Kvindekomité, FN's Komité for Økonomiske, Sociale og Kulturelle Rettigheder og FN's Børnekomité.¹³

KAPITEL 3

DEN NATIONALE RAMME

3.1. GENNEMFØRELSE AF FN'S HANDICAPKONVENTION I GRØNLAND

Danmark ratificerede handicapkonventionen i juli 2009. Ved en fejl blev der ikke taget et såkaldt territorielt forbehold for Grønland. Derfor gjaldt konventionen for Grønland med det samme, selv om Grønlands Selvstyre ikke var blevet inddraget forud for beslutningen, hvilket ellers er praksis ved tiltrædelse af internationale konventioner. I 2012 pålagde Inatsisartut Naalakkersuisut at arbejde for at gennemføre handicapkonventionen i Grønland.¹⁴

I oktober 2014 var Grønland en del af den danske delegation under FN's Handicapkomité's gennemgang af den danske stats gennemførelse af handicapkonventionen. Generelt anbefalede komitéen, at Grønland vedtager en handicappolitisk handlingsplan møntet på implementering af konventionen. Komitéen anbefalede også, at konventionen bliver inkorporeret i grønlandsk lovgivning, det vil sige, at den bliver skrevet direkte ind i en grønlandsk lov. Komitéen bad endvidere Naalakkersuisut om at støtte de grønlandske handicaporganisationer i deres arbejde. Det skal sikre organisationernes effektive deltagelse i konventionens gennemførelse. Handicapkomitéen anbefalede desuden, at Grønland vedtager en omfattende antidiskriminationslovgivning. Lovgivningen skal gå på tværs af sektorer og gælde både inden for og uden for arbejdsmarkedet. Lovgivningen skal desuden anerkende, at nægtelse af rimelig tilpasning udgør en form for diskrimination på grund af handicap. Endelig anbefalede komitéen, at Grønland sikrer, at vold og

mishandling af personer med handicap anmeldes og efterforskes, at der ydes støtte til ofrene, herunder i form af hotlines, krisecentre og klagemuligheder. Bekæmpelse af vold og mishandling af personer med handicap bør ifølge komitéen være et tema i undervisningen af medarbejdere i sundhedssektoren, på skoler, hos politiet og ved domstolene.¹⁵

Ifølge konventionen skal staten udpege en eller flere uafhængige funktioner til at varetage opgaven med at fremme, beskytte og overvåge gennemførelsen af handicapkonventionen i Grønland. I oktober 2015 meddelte Naalakkersuisut, at Grønlands Råd for Menneskerettigheder og Institut for Menneskerettigheder i fællesskab skal varetage denne opgave.¹⁶ Naalakkersuisut meddelte ved samme lejlighed, at et samarbejde mellem Grønlands Råd for Menneskerettigheder, Institut for Menneskerettigheder og Departementet for Sociale Anliggender og Justitsområdet skal sørge for, at der sker inddragelse af personer med handicap og de organisationer, der repræsenterer dem, i arbejdet med at overvåge gennemførelsen af handicapkonventionen i Grønland.

3.2. LOVGIVNING OM STØTTEFORANSTALTNINGER

Landstingsforordning nr. 7 af 3. november 1994 om hjælp til personer med vidtgående handicap fastslår, at personer med et vidtgående psykisk eller fysisk handicap "skal sikres en tilværelse så nær det normale som muligt".¹⁷ Det følger ligeledes af landstingsforordningen, at alle offentlige bygninger og faciliteter så vidt muligt skal

indrettes på en måde, så personer med handicap sikres adgang og brug heraf.¹⁸

Efter forordningen kan der ydes hjælp i form af rådgivning, vejledning og støtte, optræning, institutionsanbringelse, samt tildeling af økonomisk hjælp til væsentlige merudgifter i forbindelse med den enkeltes handicap.¹⁹

Landstingsforordningen blev senest ændret i 2010, hvor kommunerne fik ansvaret for handicapforsorgen.²⁰ Det er således i dag kommunalbestyrelsen, som træffer beslutning om, hvilken hjælp der kan ydes. Med ændringen i 2010 blev det også fastsat, at Naalakkersuisut efter ansøgning fra en kommunalbestyrelse kan tillade, at der etableres andre typer af hjælpeforanstaltninger end de førnævnte, herunder forsøgsordninger og særlige socialpædagogiske tilbud til personer med vidtgående handicap.²¹

I Kommuneqarfik Sermersooq er der nedsat et handicapråd, som har til opgave at rådgive kommunalbestyrelsen i forhold til kommunens handicappolitiske indsats og udvikling. Handicaprådet skal desuden være bindeled mellem kommunen og borgere med handicap. I perioder har der også været handicapråd i andre kommuner. Der er stor forskel på, hvor godt de respektive handicapråd har fungeret, og såvel kommunerne som handicaporganisationerne har oplevet udfordringer med rekruttering af medlemmer til handicaprådene.²²

Under Departementet for Sociale Anliggender og Justitsområdet er der oprettet et landsdækkende handicapcenter, Pissassarfik, som åbnede i Sisimiut den 19. februar 2018²³. Centret skal tilbyde rådgivning, vejledning og træning for borgere med handicap, børn såvel som voksne, samt tilbyde rådgivning og vejledning til pårørende og professionelle inden for handicapområdet.²⁴

KAPITEL 4

UDDANNELSE

4.1. DEN MENNESKERETLIGE BESKYTTELSE: PLIGT TIL IKKE-DISKRIMINATION OG RIMELIG TILPASNING

FN's Handicapkonventions artikel 24 beskytter retten til uddannelse for personer med handicap og fastslår, at denne rettighed skal virkeliggøres uden diskrimination og på grundlag af lige muligheder. Dette mål skal opnås gennem skabelsen af et inkluderende uddannelsessystem på alle niveauer, der blandt andet tager sigte på at opnå alle menneskers fulde personlige udvikling, og at personer med handicap effektivt kan deltage i samfundet på lige vilkår med andre. Begrebet 'uddannelsessystem' bruges for at understrege, at bestemmelsen ikke bare omfatter grundskolen, men samtlige niveauer i uddannelsessystemet.

Retten til inkluderende uddannelse uden diskrimination betyder, at personer med handicap ikke må udelukkes fra det almindelige uddannelsessystem på grund af deres handicap.²⁵ Denne ret til at modtage undervisning i almindelige uddannelses tilbud, i modsætning til i specielle uddannelses tilbud, er ikke absolut og kan derfor godt fraviges²⁶. Rettigheden indebærer imidlertid, at placeringen i specialtilbud imod elevens vilje er et indgreb, der skal kunne retfærdiggøres som sagligt og proportionalt. Handicapkonventionen fastslår desuden en ret for børn med handicap til at modtage grundskoleundervisning og undervisning på mellemtrin på skoler i deres lokalsamfund på lige vilkår med andre børn.²⁷

Et inkluderende uddannelsessystem forudsætter, at personer med handicap modtager den nødvendige støtte i det almindelige uddannelsessystem for at kunne gennemføre en uddannelse, og at der foretages en rimelig tilpasning ud fra den enkeltes særlige behov, som måtte følge af et handicap.²⁸

Begrebet 'tilpasning i rimeligt omfang' er i konventionens artikel 2 defineret som "nødvendige og passende ændringer og justeringer, der ikke indebærer en uforholdsmæssig stor eller unødvendig byrde, når dette er nødvendigt i et konkret tilfælde for at sikre, at personer med handicap kan nyde eller udøve alle menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder på lige fod med andre". Rimelig tilpasning er således en retlig forpligtelse til at foretage tilpasninger over for en person, der på grund af sit handicap er stillet ringere end andre personer. Tilpasningsforpligtelsen angår en individuel tilpasning møntet på den enkelte persons specifikke kompensationsbehov i en konkret situation. Rimelig tilpasning adskiller sig derved fra generelle tiltag, der sigter mod at sikre lige muligheder for en gruppe af personer med handicap.

Det følger af konventionens artikel 5 om forbud mod diskrimination sammenholdt med artikel 2 om rimelig tilpasning, at manglende opfyldelse af pligten til rimelig tilpasning udgør diskrimination på grund af handicap. Fremhævelsen af pligten til rimelig tilpasning i artikel 24 om uddannelse er med andre

ord en understregning af, at staten har en pligt til at sikre en effektiv beskyttelse mod diskrimination på grund af handicap også på uddannelsesområdet.

FN's Verdensmål for bæredygtig udvikling fastslår som delmål 4.5, at der inden 2030 skal sikres lige adgang til alle niveauer af uddannelse og erhvervsundervisning for de mest udsatte, herunder mennesker med handicap. Endvidere har verdensmålene via delmål 4.a fokus på, at uddannelsesinstitutioner skal bygges og opgraderes, så de tager hensyn til barnets tarv, handicap og køn, og så de skaber et sikkert, ikke-voldeligt, rummeligt og effektivt læringsmiljø for alle.

4.2. GRØNLANDSKE FORHOLD: FOR FÅ LÆRERE UDDANNET TIL AT UNDERVISE ELEVER MED HANDICAP

Skole- og uddannelsesområdet udgør et særligt centralt område for personer med handicaps mulighed for at deltage i samfundslivet, herunder for deres mulighed for at være på arbejdsmarkedet. En lavere uddannelsesgrad blandt personer med handicap har betydning for, at også beskæftigelsesgraden blandt personer med handicap er lavere. Derfor er det væsentligt, at personer med handicap har adgang til tilpasset undervisning og får den fornødne støtte til deres uddannelse på alle niveauer af uddannelsessystemet.

Det grønlandske skolevæsen består i de mindre byer og i bygderne af mindre skoler, hvor ansvaret hviler på ganske få undervisere. Disse mindre skoler har vanskeligt ved at tiltrække personale med forudsætninger for at varetage undervisningen af både børn med og uden handicap. I skoleåret 2017-2018 manglede der, ifølge Departementet for Uddannelse, Kultur og Kirke, 246 uddannede lærere på landsplan.²⁹

Efter folkeskoleloven skal elever med en funktionsnedsættelse tilbydes specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, hvis deres funktionsnedsættelse er af en sådan art eller et omfang, at deres behov for særlig støtte ikke kan dækkes inden for den almindelige undervisning.³⁰

Skolerne i bygderne og de mindre byer kan imidlertid ikke nødvendigvis tilbyde særlige indsatser til børn med handicap, herunder specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand. I tilfælde, hvor en skole ikke kan yde børn med handicap den nødvendige støtte, påhviler det kommunalbestyrelsen at tilbyde undervisning centralt i kommunen³¹ eller på en anden kommunes skoler.³² Kommunalbestyrelsen skal samtidig tilbyde disse børn ophold på et elevhjem eller et kollegium i tilknytning til skolen eller på en særlig indrettet kostskole for elever med handicap.³³ Børn, som i forvejen er sårbare på grund af deres handicap, risikerer dermed en yderligere sårbarhed ved at skulle forlade deres hjemsted for at flytte til en fremmed by, hvor de skal bo og gå i skole. I sådanne tilfælde kan det være vanskeligt at opretholde en tæt kontakt til familie, venner og det lokalsamfund, hvor barnet kommer fra.

En anden betydelig udfordring på folkeskoleniveau er vanskelighederne med at tiltrække lærere med særlig ekspertise i at undervise i specialklasser og på specialskoler.³⁴ Rapporten "Grønlands folkeskole – Evaluering 2015"³⁵ fra Danmarks Evalueringsinstitut, EVA, viser, at der er stor forskel på, hvilke specialundervisningskompetencer der er til rådighed på de forskellige skoler. Det fremgår også af rapporten, at læreruddannede med supplerende specialpædagogisk uddannelse kun varetager 2 procent af den almindelige specialundervisning og 9 procent af den vidtgående specialundervisning

i de grønlandske folkeskoler, mens læreruddannede uden supplerende specialpædagogisk uddannelse står for henholdsvis 81 procent af den almindelige specialundervisning og 79 procent af den vidtgående specialundervisning. Endelig varetager ikke-læreruddannede således 17 procent af den almindelige specialundervisning og 12 procent af den vidtgående specialundervisning.³⁶

I Uddannelsesplan II³⁷ fra 2017 konstaterer Naalakkersuisut, at der i Grønland er et stort behov for at styrke specialundervisningen og udviklingen af en rummelig og inkluderende skole, henset til, at alt for mange børn i dag bliver henvist til specialundervisning og derved afskåret fra samværet med jævnaldrende kammerater og fra andre fællesskaber.

Som led i læreruddannelsens studieordning fra 2018 er specialpædagogik som linjefag på læreruddannelsen afskaffet pr. 1. august 2018. Det betyder, at den enkelte lærerstuderende ikke længere kan specialisere sig inden for specialpædagogikken.³⁸ I stedet er specialpædagogik indført som et obligatorisk fag for alle på uddannelsens femte og sjette semester.

Departementet for Uddannelse, Kultur, Forskning og Kirke oplyste i december 2017, at departementet i skoleåret 2017 har oprettet en specialenhed, GUX-S, under gymnasieenheden, der i højere grad skal gøre det muligt for uddannelsessøgende personer med handicap at få en uddannelse. Specialenheden visiterer elever med særlige behov og følger op på efteruddannelse af lærere og mentorer, så skolen kan tilrettelægge særlige forløb for disse elever. Der er planlagt forsøgsordninger med de særlige uddannelsesforløb frem til 2021.³⁹ Dette gælder kun for den gymnasial uddannelse. Der findes altså ikke lignende tilbud på andre ungdomsuddannelser, såsom erhvervsskolerne.

Vi anbefaler, at Departementet for Uddannelse, Kultur, Forskning og Kirke:

- Tager initiativ til at sikre en lovfæstet pligt til rimelig tilpasning på uddannelsesområdet.

Vi anbefaler, at Departementet for Uddannelse, Kultur, Forskning og Kirke samt Illiniarfissuaq – Institut for Læring:

- Sikrer, at lærerstuderende og lærere på efteruddannelse undervises i at inkludere elever med forskellige typer handicap, blandt andet ved hjælp af relevant undervisningsmateriale, med henblik på, at alle lærere, herunder i folkeskolen, opnår kompetencer til at undervise elever med forskellige typer af handicap.

KAPITEL 5

TILGÆNGELIGHED

5.1. DEN MENNESKERETLIGE BESKYTTELSE: EN NØGLERETTIGHED I HANDICAPKONVENTIONEN

Handicapkonventionens artikel 9 forpligter staten til at træffe passende foranstaltninger til at sikre, at personer med handicap på lige fod med andre, både i byområder og i landdistrikter, har adgang til fysiske omgivelser, transportmuligheder, information og kommunikation og øvrige offentlige faciliteter og tilbud. Herudover skal staten blandt andet træffe passende foranstaltninger til at udvikle, udbrede kendskabet til og overvåge gennemførelsen af minimumsstandarder og vejledninger for tilgængeligheden af offentlige faciliteter og tilbud. Staten skal også sørge for, at involverede aktører undervises i de problemer med tilgængelighed, som personer med handicap står overfor.

Retten til tilgængelighed er en nøglerettighed i handicapkonventionen. Tilgængelighed er nemlig en grundlæggende forudsætning for skabelsen af et inkluderende samfund, hvor personer med handicap kan leve et selvstændigt liv og deltage fuldt ud i alle livets forhold på lige vilkår med andre. Dette understreges af, at tilgængelighed er en selvstændig rettighed efter artikel 9 og et grundlæggende princip for hele konventionen.⁴⁰ Virkeliggørelsen af en lang række af konventionens øvrige rettigheder afhænger af, at samfundet er tilgængeligt. FN's Handicapkomité har i 2013 vedtaget en generel kommentar om handicapkonventionens artikel 9 om tilgængelighed.⁴¹

Tilgængelighedsforpligtelsen indebærer en forpligtelse til ved generelle tiltag at ændre nogle samfundsmæssige strukturer med henblik på at fjerne de barrierer, der gør, at personer med handicap ikke kan deltage i samfundet på lige vilkår med andre. Tilgængelighedsforpligtelsen adskiller sig derved fra pligten til at foretage tilpasning i rimeligt omfang. Tilpasning i rimeligt omfang angår en individuel tilpasning møntet på en enkelt persons kompensationsbehov i en konkret situation.

FN's verdensmål for bæredygtig udvikling fastsætter som delmål 11.2, at alle mennesker inden år 2030 skal gives adgang til sikre, tilgængelige og bæredygtige transport-systemer – til en pris, der er til at betale. Delmålet fastsætter også, at vejsikkerheden skal forbedres, især ved at udvide den offentlige transport med særligt hensyn til udsatte grupper, kvinder, børn, ældre og personer med handicap. Ligeledes fastslår delmål 11.7, at alle mennesker inden 2030 skal gives adgang til sikre, inkluderende og tilgængelige offentlige steder og grønne områder, især for kvinder og børn, ældre og personer med handicap.

For at kunne identificere og afskaffe hindringer og barrierer for tilgængelighed er det afgørende at have data og viden om de områder, hvor tilgængelighed er en udfordring, herunder om og i hvilket omfang tilgængelighedsstandarder efterleves og er effektive.⁴²

5.2. GRØNLANDSKE FORHOLD: BEHOV FOR KLARE TILGÆNGELIGHEDSSTANDARDER

I Grønland er der store udfordringer, når det kommer til såvel fysisk som digital tilgængelighed.

I den grønlandske byggelovgivning er der fastsat krav til tilgængelighed til byggeri,⁴³ men kravene gælder i reglen kun for nybyggeri og ombygninger og ikke for eksisterende byggeri. Da bygninger har lang levetid, betyder det, at bygningsmassen kun langsomt bliver mere tilgængelig. Desuden kan geografiske forhold som fjeld, is og sne gøre det praktisk vanskeligt at leve op til byggelovgivningens tilgængelighedskrav.

Grønlands terræn og klima giver desuden særlige udfordringer for personlig mobilitet. Forhold som ujævne veje kan eksempelvis udgøre en begrænsning for personer med synshandicap og for personer med gangbesvær, herunder kørestolsbrugere. Personer med handicap kan desuden have vanskeligt ved at rejse over store afstande som følge af manglende tilgængelighed ved adgang til og i opholdsarealer inden for luftfart og søtransport.⁴⁴

For at sikre personer med handicap adgang til information og kommunikation er det væsentligt med digital tilgængelighed. Offentlige hjemmesider og mobilapplikationer bør således tilpasses, så de kan anvendes problemfrit med skærmlæsere, oplæsningsprogrammer og andre hjælpemidler. I Grønland, hvor geografien og infrastrukturen skaber særlige udfordringer for personers mobilitet, har det stor betydning, om vigtig information og offentlige tjenesteydelser er digitalt tilgængelige, samt om der generelt er adgang til internettet til en overkommelig pris.

Det daværende departement for Kommuner, Bygder, Yderdistrikter, Infrastruktur og Boliger oplyste i december 2017, at der pågår en revision af bygningsreglementet, og at der i den sammenhæng arbejdes med en tydeliggørelse af reglementets regler om tilgængelighed. Det blev endvidere oplyst, at departementet overvejer en genoptagelse i 2018 af den tidligere kursusvirksomhed om tilgængelighed, som er rettet mod byggebranchens parter.⁴⁵

Vi anbefaler, at Naalakkersuisut:

- Indfører klare standarder om tilgængelighed til byggeri, offentlige transportmidler og offentlige hjemmesider samt sikrer effektiv kontrol med efterlevelse heraf.
- Genindfører obligatoriske kurser om tilgængelighed til bygninger for relevante fagpersoner.

KAPITEL 6

RETTE TIL ET SELVSTÆNDIGT LIV

6.1. DEN MENNESKERETLIGE BESKYTTELSE: SELVBESTEMMELSE OG VALGMULIGHEDER

Det følger af handicapkonventionens artikel 19 om retten til et selvstændigt liv, at personer med handicap har lige ret til at leve i samfundet med samme valgmuligheder som andre.

Med henblik på virkeliggørelse af denne rettighed fastslår artikel 19(a) en pligt for staten til at sikre, at personer med handicap har mulighed for at vælge deres bopæl, boform, samt hvor og med hvem de vil bo på lige fod med andre. Grønland er således forpligtet til at arbejde henimod, at alle personer med handicap selv kan vælge deres bopæl, og at en persons handicap ikke bliver afgørende for, hvor den pågældende kommer til at bo.

Endvidere følger det af handicapkonventionens artikel 19(b), at der skal ydes en individuel støtte, som muliggør inklusion i samfundet. Hermed menes ikke blot støtte til at bo i eget hjem, men en støtte, der med afsæt i præferencerne hos den enkelte person med handicap muliggør, at den pågældende er i stand til at leve det liv, han eller hun i øvrigt ønsker. Det er ikke i overensstemmelse med retten til individuel støtte at lave en kobling mellem adgangen til støtte og bestemte boformer. Staten må således ikke lade bolig og boform blive afgjort af, hvilken hjælp den enkelte person med handicap har behov for.

Endelig følger det af konventionens artikel 19(c), at samfundets generelle tilbud og faciliteter skal være tilgængelige for personer

med handicap for at sikre inklusion og forankre retten til et selvstændigt og uafhængigt liv.

En grundlæggende tanke bag handicapkonventionens artikel 19 er at forhindre isolation og tab af kontrol over eget liv på grund af utilgængelige omgivelser og manglende støtte. FN's Handicapkomité har da også gentagne gange udtalt, at institutionalisering er i strid med artikel 19, og at deltagerstaterne er forpligtede til at tilbyde alternativer til at bo i en institution. Konventionen forudsætter således, at offentlige myndigheder i videst muligt omfang afinstitutionaliserer botilbud for personer med handicap og sikrer et frit valg af bolig på lige fod med andre personer.

6.2. GRØNLANDSKE FORHOLD: FOKUS PÅ HJEMTAGELSE AF BORGERE FRA DANMARK

Personer med handicap i Grønland har historisk set og er fortsat væsentligt udfordret med hensyn til deres mulighed for selv at bestemme, hvor, hvordan og med hvem de vil bo. Der er et ikke ubetydeligt antal personer med handicap, som er placeret på botilbud eller institutioner for personer med handicap eller som på anden vis bor langt fra deres hjemegn i Grønland. Pr. 31. december 2017 var 115 borgere med vidtgående handicap anbragt i Danmark.⁴⁶ Det bunder blandt andet i mangel på højtspecialiserede tilbud og vanskeligheder med at få den tilstrækkelige støtte, især i bygder og mindre byer.

Selvstyret har 10 døgninstitutioner for personer med vidtgående handicap placeret

forskellige steder i Grønland.⁴⁷ Nogle få af dem er kombinerede institutioner, eksempelvis i form af børne- og ungeinstitutioner med satellitafdelinger for personer med særlige behov. Som nævnt ovenfor i afsnit 4.2 kan børn med handicap i den skolepligtige alder også blive optaget på særligt indrettede kostskoler. Det er en forudsætning for optagelse på en sådan kostskole, at ophold uden for hjemmet med henblik på skolegang og optræning må anses for en væsentlig fordel for barnet.⁴⁸

I tilfælde, hvor alle muligheder for ophold i Grønland er udtømt, herunder ophold i en anden kommune, kan der med Naalakkersuisuts godkendelse ske anbringelse uden for Grønland. Personer med handicap, der anbringes i udlandet bliver som altovervejende udgangspunkt visiteret til ophold i Danmark. I 2016 var 103 borgere med handicap anbragt uden for Grønland; alle i Danmark.⁴⁹

Hertil kommer, at personer med handicap og familier med børn med handicap vælger at rejse til Danmark eller andre lande, fordi de oplever, at de ikke modtager den fornødne støtte i deres grønlandske hjemkommune.⁵⁰ At skulle opholde sig langt fra sin hjemegn og eventuelt sin familie, i et andet land med en anden kultur og et andet sprog kan have væsentlige personlige konsekvenser, både for personer, der bliver anbragt uden for Grønland og for personer, der ser sig nødsaget til at rejse fra Grønland.

De grønlandske kommuner kan under visse betingelser fastsat af Departementet for Sociale Anliggender og Justitsområdet⁵¹ hjemtage en borger med handicap, som er anbragt i Danmark, hvor anbringelsen har været foranlediget af den grønlandske kommune. Hjemtagelsen er blandt andet betinget af, at den anbragte borger ønsker at vende tilbage til Grønland.

På kommunalt plan har der de seneste par år været fokus på hjemtagelse af borgere med handicap, som er anbragt uden for Grønland. I 2017 og 2018 har Kommuneqarfik Sermersooq via et eksternt revisionsfirma fået foretaget en objektiveret kortlægning af, hvilke af kommunens anbragte borgere over 18 år, det vil være muligt for kommunen at hjemtage fra Danmark.⁵²

Vi anbefaler, at:

- Hver kommune foretager en kortlægning af, hvilke af kommunens borgere, anbragt i Danmark, der kan hjemtages fra Danmark.
- Naalakkersuisut og kommunerne sikrer, at hjemtagelse af anbragte borgere fra Danmark ikke fører til yderligere institutionalisering af personer med handicap.
- Naalakkersuisut arbejder for at sikre en fuldstændig adskillelse mellem bolig og støtte efter den sociale lovgivning.

KAPITEL 7

DATA OG STATISTIK

7.1. DEN MENNESKERETLIGE BESKYTTELSE: ET NØDVENDIGT REDSKAB

Handicapkonventionen indeholder i artikel 31 en forpligtelse til at indsamle passende oplysninger, herunder statistiske og forskningsmæssige data. Den indsamlede statistik og data skal være med til at give et overblik over forholdene for personer med handicap i Grønland og derved en status på konventionens gennemførelse. Et sådant overblik er nødvendigt for at kunne identificere væsentlige udfordringer for personer med handicap og vide, hvor der skal sættes ind for at sikre, at konventionen overholdes. Forpligtelsen til at indsamle data og lave statistikker kan med andre ord betragtes som et redskab til at udmønte konventionen i praksis. Artikel 31 fastslår desuden en forpligtelse til at sikre, at de pågældende statistikker udbredes, samt at de er tilgængelige for personer med handicap og andre.

7.2. GRØNLANDSKE FORHOLD: RINGE DATA- OG REGISTRERINGSKVALITET

I Grønland er der meget lidt data og statistik om personer med handicap, ligesom der er store udfordringer med data- og registreringskvaliteten på handicapområdet. Det eksisterende datagrundlag består alene af registerdata, herunder fortrinsvist fra kommunerne, og der er således intet surveybaseret datamateriale på handicapområdet. Hvor registerdata er indsamlet af myndigheder til administrative formål, er surveybaseret data ofte baseret

på standardiserede spørgeskemaer og har til formål at opnå viden om udbredelsen af et bestemt fænomen.

I henhold til Selvstyrets bekendtgørelse nr. 19 af 16. december 2010 om hjælp til personer med vidtgående handicap, § 64, er de enkelte kommuner forpligtet til at udarbejde statistiske oplysninger omfattende alder, køn, bosted, diagnose, omfattelsestidspunkt, hjælpeforanstaltninger, bevillingstidspunkt og bevillingsvarighed samt fremsende disse oplysninger til Naalakkersuisut. Det har imidlertid af flere omgange været påvist, at kommunerne ikke fuldt ud lever op til forpligtelsen til at registrere og indberette data på handicapområdet. Hertil kommer, at kommunernes registreringer ikke er systematiske, og at opgørelsesmetoderne varierer kommunerne imellem, hvorfor det er vanskeligt at sammenkøre de kommunale data.⁵³

Det er Departementet for Sociale Anliggender og Justitsområdet, der er ansvarlig for at indsamle oplysningerne fra kommunerne. På baggrund af disse oplysninger udarbejder departementet en samlet statistisk opgørelse over personer med handicap.⁵⁴ Disse opgørelser har hidtil koncentreret sig om fordelingen af borgere i forhold til diagnoser og støtteforanstaltninger, det vil sige alene med fokus på den sociale sektor. De centrale statistiske opgørelser på handicapområdet omfatter således eksempelvis ikke oplysninger vedrørende sundhedssektoren,

uddannelsessystemet og brug af fastholdelse og anden magtanvendelse, der ligeledes er væsentlige områder for så vidt angår rettigheder for personer med handicap.

Foruden Naalakkersuisut og kommunerne er en række andre aktører relevante, når det kommer til indsamling af data og viden på handicapområdet i Grønland. Det gælder blandt andet Grønlands Statistik, Tilioq (Handicaptalsmandsinstitutionen), Pissassarfik (Det Landsdækkende Handicapcenter i Sisimiut) og de grønlandske handicaporganisationer.

Vi anbefaler, at Naalakkersuisut:

- Sikrer, at der bliver tilvejebragt og ajourført data og statistik vedrørende udviklingen i levevilkårene for personer med handicap, herunder på væsentlige samfundsområder såsom uddannelse, beskæftigelse og sundhed.

KAPITEL 8

GRØNLAND BØR TILTRÆDE KLAGEADGANG TIL FN

Til handicapkonventionen hører en valgfri tillægsprotokol.⁵⁵ Protokollen etablerer adgang for enkeltpersoner, eller grupper af enkeltpersoner, til at klage til FN's Handicapkomité over påståede krænkelse af konventionen. For at komitéen kan behandle en klage, er det en forudsætning, at alle nationale retsmidler er udtømt. I praksis betyder det, at en man skal have forsøgt alle muligheder, også gennemført sagsanlæg ved domstolene, før man kan klage til FN.

Klagemuligheden giver personer med handicap en ekstra retssikkerhedsgaranti og ratifikation af tillægsprotokollen sender et signal om, at en stat tager sine forpligtelser efter handicapkonventionen alvorligt.

I maj 2014 besluttede Folketinget, at Danmark skulle tiltræde den valgfri protokol til handicapkonventionen. Af bekendtgørelsen om ratifikation af tillægsprotokollen fremgår det, at protokollen indtil videre ikke omfatter Grønland.⁵⁶

Vi anbefaler, at Grønlands Selvstyre i dialog med Danmark:

- Ophæver det territoriale forbehold for Grønland, således at tillægsprotokollen til handicapkonventionen om individuel klageadgang træder i kraft for Grønland.

NOTER

- 1 Landsforeningen Autisme, 'H.K.H. Prinsesse Marie åbner autismekonference i Grønland', pressemeddelelse af 15. februar 2017. Tilgængelig via: <http://www.autisme.gl/nyheder/hkh-prinsesse-marie-aabner-autismekonference-i-nuuk-groenland/>
- 2 Inatsisartutlov nr. 1 af 29. maj 2017 om Handicaptalsmand.
- 3 Samarbejdsaftale om gennemførelse af FN's Konvention om Rettigheder for Personer med Handicap, artikel 33, stk. 3, mellem Grønlands Råd for Menneskerettigheder, Departementet for Sociale Anliggender, Familie, Ligestilling og Justitsvæsen og Institut for Menneskerettigheder, 4. maj 2018.
- 4 På møderne deltog repræsentanter fra Inooqat – Forældreforening for udviklingshæmmede i Grønland, Landsforeningen Autisme – kreds Grønland, KTK – Døveforeningen, Sugisaaq – Foreningen for sindslidende og deres pårørende, ISI - Foreningen for blinde og svagsynede i Grønland, Nuummi Gigtertut Peqatigiiffiat – Gigtforening i Nuuk, Puigornanga – lokalforening i Sisimiut, KNIPK – Handicapforeningen i Grønland, Kattuffik Utoqqaat Nipaat – Ældreforeningen og Tilioq
- 5 Forslag til: Inatsisartutlov nr. xx af xx. xxx 2019 om støtte til personer med handicap
- 6 Bemærkningerne til Forslag til: Inatsisartutlov nr. xx af xx. xxx 2019 om støtte til personer med handicap.
- 7 Naalakkersuisut, 'FNs internationale handicapdag', pressemeddelelse af 3. december 2018. Tilgængelig via https://naalakkersuisut.gl/da/Naalakkersuisut/Nyheder/2018/12/0312_handicapdag
- 8 FN's Handicapkonventions artikel 1.
- 9 FN's Handicapkonventions præambel, litra e.
- 10 FN's Handicapkonventions præambel, litra b og c, samt artikel 3 og 4.
- 11 UN General Assembly, A/RES/70/1: 'Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development', 2015, tilgængelig via: <http://undocs.org/A/RES/70/1>.
- 12 Til dette formål har International Disability Alliance (IDA) og Institut for Menneskerettigheder (IMR) udviklet en rapport, der kortlægger sammenhænge mellem verdensmålenes delmål og handicapkonventionens artikler. IDA & IMR: 'The rights of persons with disabilities and the 2030 Agenda for Sustainable Development', december 2018, tilgængelig via: <https://www.humanrights.dk/publications/rights-persons-disabilities-2030-agenda-sustainable-development>
- 13 FN's Kvindekomité's generelle kommentar nr. 18, 'Disabled Women', 1991, FN's Komité for Økonomiske, Sociale og Kulturelle Rettigheders generelle kommentar nr. 5, 'Persons with Disabilities', 1994, og Børnekomitéens generelle kommentar nr. 9, 'The rights of children with disabilities', 2006.
- 14 Inatsisartut beslutning om at Naalakkersuisut pålægges at arbejde for implementering af FN's konvention om rettigheder for personer med handicap samt at opgaven med at fremme, og

- overvåge gennemførelsen af konventionen varetages af Viden- og Rådgivningscenter for handicap (IPIS). Se Inatsisartuts oversigt over samlinger, efterårssamlingen 2012, 18. mødedag, onsdag den 7. november 2012, punkt 61. Tilgængelig via: <https://inatsisartut.gl/samlinger/oversigt-over-samlinger/samling/dagsordener/dagsorden/?day=07-11-2012>.
- 15 CRPD/C/DNK/CO/1, Concluding observations on the initial report of Denmark, 30. oktober 2014.
- 16 Brev fra Departement for Familie, Ligestilling, Sociale Anliggender og Justitsvæsen til Inatsisartuts Familie- og Sundhedsudvalg vedrørende gennemførelse af FN's Handicapkonventions artikel 33 i Grønland, 20. oktober 2015.
- 17 Landstingsforordning nr. 7 af 3. november 1994 om hjælp til personer med vidtgående handicap, § 1, stk. 1.
- 18 Landstingsforordning nr. 7 af 3. november 1994 om hjælp til personer med vidtgående handicap, § 1, stk. 2.
- 19 Landstingsforordning nr. 7 af 3. november 1994 om hjælp til personer med vidtgående handicap, § 6.
- 20 Inatsisartutforordning nr. 10 af 31. maj 2010 om ændring af landstingsforordning om hjælp til personer med vidtgående handicap (Udlægning af handicapforsorgen til kommunerne).
- 21 Inatsisartutforordning nr. 10 af 31. maj 2010 om ændring af landstingsforordning om hjælp til personer med vidtgående handicap (Udlægning af handicapforsorgen til kommunerne), § 2.
- 22 Naalakkersuisuts redegørelse om status på handicapområdet, UPA FM 2016, s. 32.
- 23 'Så åbnede Pissassarfik og Tilioq', Sermitsiaq/AG, 19. Februar 2018, tilgængelig via: <https://sermitsiaq.ag/node/203209>. Besøgt d. 19. december 2018.
- 24 Forslag til: Inatsisartutlov nr. xx af xx. xxx af 2019 om støtte til personer med handicap, § 17.
- 25 FN's Handicapkonventions artikel 24, stk. 2, litra a.
- 26 Undtagelserne i handicapkonventionens artikel 24, stk. 2, litra e, og stk. 3.
- 27 FN's Handicapkonventions artikel 24, stk. 2, litra b.
- 28 FN's Handicapkonventions artikel 24, stk. 2, litra c og d.
- 29 'Bagger: Skoler mangler 246 læreruddannede', Sermitsiaq/AG, 10. December 2018.
- 30 Inatsisartutlov nr. 15 af 3. december 2012 om folkeskolen, § 15.
- 31 Hjemmestyrets bekendtgørelse nr. 4 af 9. februar 1989 om kollegiepladser for folkeskolens elever, § 1.
- 32 Inatsisartutlov nr. 15 af 3. december 2012 om folkeskolen, § 40.
- 33 Inatsisartutlov nr. 15 af 3. december 2012 om folkeskolen, § 15 og § 25.
- 34 Skatte- og Velfærdskommissionen: 'Børn og unge', Baggrundsrapport, 2011.
- 35 Danmarks Evalueringsinstitut: 'Grønlands Folkeskole – Evaluering 2015', 2015.
- 36 Danmarks Evalueringsinstitut: 'Grønlands Folkeskole – Evaluering 2015', 2015, side 67.
- 37 Departementet for Uddannelse, Kultur, Forskning og Kirke: Uddannelsesplan II, maj 2017, s. 26. Tilgængelig via: <https://naalakkersuisut.gl/~~/media/Nanoq/Files/Publications/Uddannelse/NYUddannelsesplan%202017%20web.pdf>
- 38 Ilisimatusarfik: 'Studieordning 2018, Bachelor som lærer', 2018, tilgængelig via: <https://uni.gl/media/4034157/studieordning-august-2018.pdf>
- 39 Brev fra Departementet for Sociale Anliggender, Familie, Ligestilling og Justitsvæsen til KNIPK og Kattuffik Utoqqat Nipaat, vedrørende opfølgning på anbefalingerne i rapporten 'Menneskerettigheder i Grønland – Status 2016', 15. december 2017.

- 40 FN's Handicapkonvention, artikel 3.
- 41 FN's Handicapkomité's generelle kommentar nr. 2, 'Accessibility', 2014, tilgængelig via: <http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CRPD/GC/DGCArticle9.doc>.
- 42 FN's Handicapkonventions artikel 31.
- 43 Bl.a. Bygningsreglement 2006.
- 44 Brev fra KNIPK og Kattuffik Utoqqat Nippat til relevante myndigheder, af 25. november 2017, vedrørende opfølgning på anbefalingerne i rapporten 'Menneskerettigheder i Grønland – Status 2016'.
- 45 Brev fra Departementet for Sociale Anliggender, Familie, Ligestilling og Justitsvæsen til KNIPK og Kattuffik Utoqqat Nippat vedrørende opfølgning på anbefalingerne i rapporten 'Menneskerettigheder i Grønland – Status 2016', 15. december 2017.
- 46 Departementet for Sociale Anliggender og Justitsområdet; 'Døgninstitutionernes Årsberetning 2017', juni 2018, s. 8, tilgængelig via: <https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Publications/Familie/DK/D%C3%B8gninstitutionernes%20%C3%85rsberetning%202017.pdf>
- 47 Oversigt over selvstyrets døgninstitutioner i Grønland. Tilgængelig via: <https://www.uupi.gl/da/Institutioner/Handicapinstitutioner>.
- 48 Inatsisartutlov nr. 15 af 3. december 2012 om folkeskolen, § 25.
- 49 Naalakkersuisuts redegørelse om status på handicapområdet, UPA FM 2016, s. 39-40.
- 50 'Handicaptalsmand: Ikke godt nok', AG, 8. marts 2018, tilgængelig via: <http://sermitsiaq.ag/node/204111>. Besøgt d. 1. maj 2018.
- 51 Procedure for hjemtagelse af personer med vidtgående handicap i Danmark, 2013, udarbejdet af Departementet for Sociale Anliggender, Familie, Ligestilling og Justitsvæsen, tilgængelig via: <http://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Familie/DK/handicap/Proceduren%20for%20hjemtagelse.pdf>.
- 52 Information som Institut for Menneskerettigheder har fået mundtligt under besøg hos Kommuneqarfik Sermersooq, Velfærdsforvaltningen, den 3. april 2018, Institut for Menneskerettigheders j.nr. 17/00588-15.
- 53 Naalakkersuisuts redegørelse om status på handicapområdet, UPA FM 2016, s. 44.
- 54 Senest Naalakkersuisut (2017), Personer med handicap – Statistisk opgørelse over personer med vidtgående handicap.
- 55 Valgfri protokol af 13. december 2006 til konventionen af 13. december 2006 om rettigheder for personer med handicap.
- 56 Bekendtgørelse nr. 8 af 21. august 2015 af valgfri protokol af 13. december 2006 til konventionen af 13. december 2006 om rettigheder for personer med handicap.

**INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER**